

УДК 61:340.6 (071)
© Шевчук М.М., 2013

ОБГРУНТУВАННЯ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

Шевчук М.М.

Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького

Шевчук М.М. Обгрунтування причинно-наслідкових зв'язків при викладанні судової медицини // Український морфологічний альманах. – 2013. – Том 11, №1. – С. 27-28.

Обгрунтування доцільності викладання причинно-наслідкових зв'язків при викладанні судової медицини перед студентами ВНМЗ та лікарями інтернами зі спеціальності «судово-медична експертиза».

Ключові слова: судова медицина, причинно-наслідкові зв'язки.

Шевчук Н.Н. Обоснование причинно-следственных связей в преподавании судебной медицины // Украинский морфологический альманах. – 2013. – Том 11, №1. – С. 27-28.

Обоснование целесообразности преподавания причинно-следственных связей на циклах тематического усовершенствования и интернатуры по судебной медицине.

Ключевые слова: судебная медицина, причинно-следственные связи.

Shevchuk M. M. Rationale of cause-and-effect relationship in instruction of forensic medicine // Український морфологічний альманах. – 2013. – Том 11, №1. – С. 27-28.

Rationale of expediency of instruction of cause-and-effect relationship when instructing students of higher medical educational establishments and doctors-interns of the specialty "forensic medical examination".

Key-words: forensic medicine, cause-and-effect relationships.

У практичній діяльності судово-медичного експерта найбільше часто зустрічаються ушкодження, що виникають внаслідок різноманітних механічних ушкоджень. Одним з головних питань, що підлягають експертному вирішенню в цих випадках, є вирішення питань про причину смерті й визначення причинно-наслідкового зв'язку між механічним ушкодженням і смертельним наслідком.

Причини смерті при механічних ушкодженнях різноманітні. Оскільки основним завданням судово-медичного дослідження є встановлення причини смерті, судово-медичний експерт повинен встановити ушкодження, що викликало або обумовило безпосередню причину смерті, а також супутні ушкодження. При наявності ряду ушкоджень та їхніх ускладнень, виникає питання про роль кожного з них у генезі смерті. Для вирішення питання про те, яке саме ушкодження є причиною смерті, необхідно встановити послідовність патологічних процесів в організмі від заподіяння ушкодження до настання смерті тобто встановити генез смерті і виявити причинно-наслідковий зв'язок між ними. Судово-медичне дослідження трупа завершується формулюванням діагнозу.

Він формулюється за нозологічним принципом, розгорнуто, у патогенетичній послідовності, з виділенням наступних рубрик: основного захворювання; ускладнення основного захворювання; супутні захворювання і їх ускладнення; реанімаційні заходи. Причиною смерті ("основна причина смерті", "головна причина смерті", "первинна причина смерті", "початкова причина смерті") називають те основне ушкодження або захворювання, що саме або через свої ускладнення й призвело до смерті.

Отже поняття "причина смерті" й "основне ушкодження" (або захворювання) збігаються.

Встановити причину смерті - значить знайти конкретну нозологічну одиницю, що визначає ті морфологічні зміни в організмі, які привели до смерті самостійно або через ряд викликаних ними ж морфо-функціональних порушень. Генез смерті - це ланцюг послідовно виникаючих патологічних порушень, що представляють собою морфологічні прояви й наслідки основного ушкодження (або захворювання), що розвиваються під впливом властивостей конкретного організму й умов зовнішнього середовища. Повноцінне судження про генез смерті передбачає обов'язкове виявлення основного ушкодження (або захворювання), його ускладнень, що супроводжують захворювання, безпосередню і найбільшчужу причину смерті.

Під ускладненням розуміють такі патологічні процеси, які є вторинними стосовно основного ушкодження (або захворювання), але етіологічно й патогенетично пов'язані з ним. Будучи завжди вторинними стосовно основного ушкодження (або захворювання), ускладнення можуть набувати провідного значення в розвитку травми (або хвороби) і відігравати вирішальну роль у настанні смертельного результату.

Супутніми ушкодженнями (або захворюваннями) називають такі нозологічні форми, які етіологічно не пов'язані з основним ушкодженням (або захворюванням) і його ускладненнями. Супутня патологія може формуватися в людині й виявитися як до, так і після виникнення в нього основного ушкодження (або захворювання). Принципова відмінність супутнього ушкодження (або захворювання) від фонового полягає в тому, що останнє завжди передає своєму ускладненню, а також - етіологічно й патогенетично з ним не зв'язано.

З метою визначення ролі різних патологічних порушень організму в генезі смерті введено

поняття "безпосередня причина смерті". Ця міра носить умовний, але необхідний характер.

Безпосередньою причиною смерті може бути основне ушкодження. Звичайно це грубе руйнування тіла або життєво важливих органів, або травма, що супроводжується гострою масивною втратою і шоком (шок і крововтрата тут розглядається як найближчі прояви самої травми). У таких випадках смерть, як правило, настає найближчим часом після тяжкої травми. Частіше безпосередньою причиною смерті є ускладнення травми: емболія, перитоніт, сепсис, гостра ниркова недостатність і т.п.

Іноді безпосередньою причиною смерті може стати захворювання, що спочатку розцінювалося як супутнє. У більшості спостережень вдається визначити якусь одну безпосередню причину смерті.

Однак це вдається не у всіх випадках. Причини цього зумовлені недосконалістю медичних знань взагалі, або з недостатніми знаннями й досвідом конкретного прозектора.

У померлого (або загиблого) можуть бути виявлені два захворювання (два ушкодження, ушкодження й захворювання), кожне з яких могло самостійно привести до смерті. Якщо у померлих виявлені дві нозологічні форми, кожна з яких не може бути самостійною причиною смерті, мову ведуть про поєднану безпосередню причину смерті (наприклад, атеросклероз і гіпертонічну хворобу). Причому мається на увазі не проста сума двох захворювань (або ушкоджень, або ушкодження й захворювання), а комбінована форма, сутність якої полягає у взаємному обтяженні захворювань, що приводять до якісно несумісного з життям стану.

Вирішення проблеми причинності пов'язано з необхідністю переходу від абстрактного, загального розуміння причинно-наслідкових зв'язків до логічного трактування останніх у судовій медицині [1,2]. Така обставина вимагає уточнення логічних понять для того, щоб вони, зберігаючи визначеність, логічну узгодженість, послідовність та обґрунтованість, забезпечували чіткість і надійність, не втрачали філософської спрямованості при введенні конкретизації, але в одночас, дозволяли б оцінювати отримувану судово-медичну інформацію без втрати її якісної специфіки.

Причинність — це такий необхідний зв'язок між явищами, при якій усякий раз, коли існує одне, за ним неминуче випливає інше явище [3-5]. Причинна залежність виступає парним генетичним зв'язком, у якій одне явище (причина) породжує інше (наслідок). Прикладом може служити перелом довгої трубчастої кістки і виникнення при цьому жирової емболії.

Від причини і наслідку слід відрізнити умову і привід. Під умовою розуміється такий комплекс явищ, що сприяє значеному наслідку, але не виступає необхідною передумовою його виникнення і розвитку. Не буває причини та наслідків без визначених умов, оскільки при відсут-

ності причини умова не може викликати наслідок. Загальновідомо, що барій є токсичною для організму речовиною, і що його розчинні солі викликають токсичну дію. Отже розчинність є умовою, що забезпечує прояв токсичності хімічних сполук барію. Привід не є ланкою в ланцюзі причинно-наслідкових відносин, він передає наслідку, даючи поштовх та дію причини. Таким чином, привід визначає час дії причини і виникнення наслідку. Наприклад, причиною простудних захворювань є не переохолодження організму, а той чи інший інфекційний початок, переохолодження — тільки привід до їхнього виникнення.

Труднощі вирішення питання про причинно-наслідковий зв'язок у судово-медичній практиці зумовлені необхідністю встановлення цього зв'язку між віддаленими ланками патогенетичного ланцюга (ушкодження — патогенетичний ланцюг — смерть), тому висвітлення причинно-наслідкових зв'язків з метою вирішення питань про наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між ушкодженням і смертю, доцільно ставити на передній план при викладанні судової медицини під час викладання перед студентами ВНМЗ України та підготовки лікарів — інтернів зі спеціальності «судово-медична експертиза».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вермель И.Г. Судебно-медицинская экспертиза лечебной деятельности. / И.Г. Вермель. - Свердловск, 1988. — 111 с.
2. Вермель В.И. Формальная логика в судебной медицине/ В.И. Вермель, А.А. Солохин// М.: Медицина, 1995 — 92 с.
3. Воронов В.Т. Каузальный детерминизм и логический анализ судебно-медицинских причинно-следственных связей / В.Т. Воронов, С.В. Черкасов // Вісник морфології. — Вінниця. — 2006, № 12. — С. 319-323.
4. Смольяников А.В. Теоретические основы морфологического диагноза / А.В. Смольяников, О.К. Хмельницький, В.П. Петренко//СПб: изд-во СПбМАПО, 1995. — 240 с.
5. Диагностикум причин смерти при механических повреждениях. Т. 7: Причины смерти при механических повреждениях / В.Н. Крюков, Б.А. Саркисян, В.Э. Янковский и др. — Новосибирск: Наука, 2003. — 131 с.

Надійшла 19.11.2012 р.

Рецензент: проф. С.А.Кашенко